

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ТЕХНІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті аналізується розвиток інформаційної та технічної компетентностей майбутніх учителів як педагогічна проблема і розглянуто інформатичну та технічну компетентності як складові інтегральної якості особистості вчителя. Визначено, що реалізація педагогічної діяльності вимагає розвитку ключових компетентностей – інтелектуальної, інформатичної, технічної, емоційної, комунікативної, соціальної, педагогічної, що стимулює професійне саморозвиток, самовдосконалення, реалізацію творчого потенціалу.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Введення поняття освітніх компетентностей в нормативну і практичну складову освіти дозволяє вирішувати проблему, типову для української школи, коли студенти можуть опанувати теоретичними знаннями, але зазнають значні труднощі в діяльності, що вимагає використання цих знань для вирішення конкретних завдань або проблемних ситуацій. Ключові компетентності припускають засвоєння студентом не окремих один від одного знань і умінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напрямку присутня відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно діяльнісний характер.

Розвиток ключових компетентностей майбутніх учителів сприяє підвищенню їх рівня навчання, необхідного для успішного життя (упевненість у собі, особисті досягнення, самореалізація, саморозвиток), здатність та готовності здійснювати продуктивну діяльність на благо соціуму [4, С.136].

Компетентністний підхід оновлення змісту освіти спрямовано на розвиток компетентностей студентів на основі принципів фундаментальності, універсальності, інтегративності, варіативності, практичної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Практична реалізація будь-яких реформ неможлива без теоретичного підґрунтя. Останнім часом проблемою отримання якісної об'єктивної інформації в галузі, ефективності та якості освітньої діяльності зацікавилися педагогічна спільнота, громадськість, фахівці й управлінці різних рівнів. Серед науковців та практиків, що працюють у сфері розробки цієї тематики, можна назвати Л. Забродську, Н. Крупеніну, Т. Лукіну, А. Орлова, С. Подмазіна, С. Шишова, М. Берещука, Г. Стадника, В. Некоса, К. Левківського, Ю. Сухарнікова, А. Хуторського.

А. Хуторской розглядає поняття "компетенція" як сукупність якостей, що потрібні для функціонування в конкретній галузі діяльності. Компетентність – особистісна вже набута якість (сукупність якостей) студента, та мінімальний досвід діяльності в заданій сфері", тобто володіння "студентом відповідною компетенцією"[5, С.37].

На думку Э.Ф. Зеєра, компетентність передбачає не стільки наявність у фахівця значного обсягу знань та досвіду, скільки вміння актуалізувати накопичені знання й вміння в потрібний момент послуговуватися ними у процесі реалізації своїх професійних функцій.

Українські вчені О. Крисан, О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко вважають, що компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

Аналізуючи дослідницький досвід, можемо зробити висновок, що для компетентного спеціаліста, необхідні знання як "ключова сутність, що відображає

єдність світу та концентрує в собі реальність пізнаваного буття", розвиток узагальнених умінь, навичок й особистого досвіду в різних галузях діяльності людини, здатність і готовності їх застосовувати.

Поняття "Інформаційна компетентність" достатнє широке і визнається на сучасному етапі розвитку педагогіки досить неоднозначно.

Мета статті – розглянути інформатичну та технічну компетентності як складові інтегральної якості особистості вчителя, що відображають процеси відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип наочно-специфічних знань, дозволяють виробляти, приймати, прогнозувати та реалізовувати оптимальні рішення у педагогічній діяльності вчителя.

Виклад основного матеріалу. Ключові компетентності характеризуються тим, що вони дозволяють вирішувати складні нестандартні задачі – різні завдання одного гатунку (поліфункціональність), завдання з предметних галузей людської діяльності (міждисциплінарність і надпредметність), що вимагає від фахівця високого рівня розвитку розумових та пізнавальних здібностей (багатовимірність) - інтелектуальна компетентність [4, С.140].

Для майбутнього педагога професійно значущим є педагогічне спілкування, здібності емоційно-вольової сфери, що включаються в комунікативну й емоційну компетентності. Володіння та застосування навичок планування, прогнозування, залучення адекватних методів, способів визначають педагогічну компетентність [2, С.5].

При переході до інформаційного суспільства, що характеризується постійним зростанням обсягу знань (інформації), все більш важливим для педагога є вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, володіти інформаційною та технічною компетентностями. Для ефективної обробки інформації, рішення професійних задач використовують комп'ютерні технології, які стали невід'ємною частиною сучасного суспільства та мають суттєвий вплив на процеси навчання і систему освіти в цілому.

Соціальна компетентність майбутнього педагога як повноцінного члена суспільства, характеризується його активною участю у громадському [1, С.8].

Ключовою підставою, об'єднуючою дослідження з проблеми становлення та розвитку інформатичної та технічної компетентностей, є поняття "інформація".

У філософському енциклопедичному словнику поняття "інформація" (від лат. informatio – ознайомлення, роз'яснення, представлення, поняття) трактується таким чином: повідомлення, інформування про становлення справ, відомості про щонебудь, що передаються людьми; зменшувана, зникаюча невизначеність унаслідок отримання повідомлень; нерозривно пов'язане з управлінням повідомлення, сигнали в єдності синтаксичних, семантичних й прагматичних характеристик; передача, віддзеркалення різноманітності в будь-яких об'єктах і процесах (неживої та живої природи) [3, С.222].

Провідною підставою для нашого дослідження є інформаційно-технічний підхід, оскільки будь-який об'єкт вивчення, процес, явище, дія має своє ізоморфне інформаційне або технічне відображення. Виникнення інформації, еволюція її цінностей, нелінійний характер комплексних процесів самоорганізації, що протікають надскладними системами у матеріальній та інтелектуальній сферах діяльності людини пред'являють вимоги об'єднаного системного підходу з боку природничих і гуманітарних наук та мистецтв.

Ми вважаємо, що інформаційна та технічна компетентності необхідно розглядати як інтегральну якість особистості, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип наочно-специфічних знань, дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати та реалізовувати оптимальні рішення у педагогічній діяльності вчителя.

У структурі категорії «інформаційна компетентність» та «технічна компетентність» ми виділяємо наступні складові:

- когнітивна: відображає процеси переробки інформації на основі мікрокогнітивних актів (аналіз інформації, формалізація, порівняння, узагальнення, синтез із наявними базами знань, розробка варіантів використання інформації та прогнозування наслідків реалізації рішення проблемної ситуації, генерування та прогнозування використання нової інформації й взаємодія її з наявними базами знань, організація зберігання та відновлення інформації у довгостроковій пам'яті);
- ціннісно-мотиваційна: полягає в створенні умов, що сприяють входженню студента у світ цінностей, надаючи допомогу при виборі важливих ціннісних орієнтацій; характеризує ступінь мотиваційного спонукання людини, вплив на відношення до роботи й до життя індивідів у цілому.
- техніко-технологічна: відображає розуміння принципів роботи, можливостей та обмежень технічних пристроїв, призначених для автоматизованого пошуку та обробки інформації; знання відмінностей автоматизованого й автоматичного виконання інформаційних процесів; уміння класифікувати завдання за типами з подальшим рішенням та вибиранням певного технічного засобу залежно від його основних характеристик; включає: розуміння суті технологічного підходу до реалізації діяльності; знання особливостей засобів інформаційних технологій з пошуку, переробки та зберігання інформації, а також виявленню, створенню та прогнозуванню можливих технологічних етапів з переробки інформаційних потоків; технологічні навички та уміння роботи з інформаційними потоками (зокрема, за допомогою засобів інформаційних технологій);
- комунікативна: відображає знання, розуміння, застосування мов (природних, формальних) та інших видів знакових систем, технічних засобів комунікацій у процесі передачі інформації від однієї людини до іншої за допомогою різноманітних форм, способів спілкування (вербальних, невербальних);
- рефлексивна: полягає в усвідомленні власного рівня саморегуляції особистості, при якому життєва функція самосвідомості полягає в самоуправлінні поведінкою особистості, а також у розширенні самосвідомості, самореалізації.

Властивостями категорії «інформаційна компетентність» та «технічна компетентність» є наступні складові: дуалізм - наявність об'єктивної (зовнішньої оцінки інформаційної компетентності) та суб'єктивної (внутрішньої – самооцінки своєї інформаційної компетентності індивідом) сторін; відносність – знання і бази знань швидко застарівають, їх можна розглядати як нові лише в умовно-визначеному просторово-часовому відрізку; структурованість – кожна людина має свої, особливим чином, організовані бази знань; селективність – не вся інформація, що надходить, трансформується у знання, що вбудовуються у наявні організовані бази знань; акумулятивна – знання та бази знань з часом мають тенденцію до "накопичення" - акумуляції, тобто стають ширше, глибше, об'ємніше; самоорганізованість – процес мимовільного виникнення в не рівноважних системах нових структур баз знань; «поліфункціональність» – наявність різноманітних предметно-специфічних баз знань (семантична складова баз знань є поліфункціональною).

Функціями категорій «інформаційна компетентність» та «технічна компетентність» є:

- пізнавальна, спрямована на систематизацію знань, на пізнання та самопізнання людиною самої себе;
- комунікативна, носіями якої є семантична компонента, "паперові і електронні" носії інформації педагогічного програмного комплексу;
- адаптивна - дозволяє адаптуватися до умов життя та діяльності в інформаційному суспільстві;
- нормативна, що виявляється, перш передусім, як система моральних і юридичних норм та вимог в інформаційному суспільстві;
- оцінна (інформативна), активізує вміння орієнтуватися в потоках різноманітної інформації, виявляти та відбирати відому й нову, оцінювати значущу й другорядну.
- інтерактивна - формує активну самостійну і творчу роботу самого суб'єкта, ведучу до саморозвитку, самореалізації.

Ці функції тісно взаємодіють між собою, переходять одна в одну та фактично являють собою єдиний процес, що дозволяє бачити взаємозв'язок проблем різних навчальних дисциплін у цілісній системі знань студентів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Реалізація педагогічної діяльності вимагає розвитку ключових компетентностей - інтелектуальної, інформатичної, технічної, емоційної, комунікативної, соціальної, педагогічної, що стимулює професійне саморозвиток, самовдосконалення, реалізацію творчого потенціалу.

Уточнення категорій «інформаційна компетентність» та «технічна компетентність» дозволяє розробити технологію розвитку цих компетентностей у майбутніх фахівців.

Використана література

1. Зайцева, О.Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий [Текст]: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. / О.Б.Зайцева.- Брянск, 2002. - 19 с.
2. Семёнов, А.Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании [Текст] / А.Л.Семёнов. - М.: Изд-во МИПКРО, 2000. - 12 с.
3. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф.Ильичёв, П.Н.Федосеев, С.М.Ковалёв, В.Г.Панов - М.: Сов. Энциклопедия, 1983. - 840 с.
4. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А.В.Хуторской // Ученик в обновляющейся школе. - М.: ИОСО РАО, 2002. - С.135-157.
5. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения - СПб.: Питер, 2004. - 541 с.: ил. - (Серия "Учебное пособие").